

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАЊКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 53

СРЕДА 4 АВГУСТА 1893

ГОДИНА III

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О Монополима).

Стојан Станковић — Примедба г. Стојковића је умесна.

У члану, што је г. извештач прочитао, реч је о попису казаница. Те казанице нису никакве казанице особите врсте, него су исто тако као и казанице обичне, у којима се пече комовица и шљивовица. Према томе нема смисла те казанице пописивати за командару. Друго је оно, што је г. Веснић са научне стране говорио, да је та командара штетна. Ако је о томе реч, онда треба саставити стручну комисију и, ако она да своје мишљење, онда донети специјалан закон о томе, и њиме забранити произвођење таквих штетних врста ракије. Ми доносимо сад један привремени закон, и нема места да ми сад у овоме закону говоримо о томе, која је ракија штетна а која није. О томе има места говорити у закону о санитету, а не овде. Као што рекох, те казанице нису ништа друго, него обични казани, у којима се пече шљивовица и комовица и нема смисла њих особено пописивати.

Милош Богдановић — Сматрам за нужно да у напред изјавим, да сам се код измене овога члана споразумео и са одбором и са г. министром финансија.

Једино што устајем да говорим, побудио ме је говор г. Веснића, бојећи се да он Скупштину не одведе оним путем, који предлаже, било сад или у другом читању, те тако да се мој предлог одбаци. Ради тога сматрам за дужност, да у одбрану мога предлога две три речи кажем. Господо, народна пословица лепо вели: „нужда закон а невоља веру мења.“ Нужда финансијска нагнала је г. министра финансија да овај закон поднесе а никакво није га он поднео у цели да сачува здравље народно.

Министар је поднео предлог да попуни дефицит, а не да сачува народно здравље. Невоља у народу, која се појавила тиме што је од пре 20 година у мом крају ударила гусеница и све воћњаке осушила, што и данас бива, и што је од пре пет година филоксера осушила винограде. Ја сам 17 пута садио воћа и никаквог успеха; воће осуше гусенице. Виногради су постојали, али њих је филоксера потаманила. Ја сам покушавао

неколико пута да подигнем нове винограде, али и оно што посадим, филоксера сатре. Кад би, мислим, имали одзива у министарству привреде, на које смо се надали, ја бих пристао и да се усвоји оно, што г. Веснић предлаже; али од 5 година, како је филоксера појела винограде, нема скоро године, да нисам покушавао код министарства народне привреде и молио да добијем неколико комада лозе американске, да сам примером покажем, да се могу нови виногради подићи, али од тога нема ништа, нити ће шта бити. Ми смо лане вотирали 200.000 динара на ту цел за подизање расадница с американском лозом; 8 пута тражио сам ја са људима из мога краја, да добијемо неколико лоза, да подижемо нове винограде, али нико није добио ни једну лозу. И шта чини сад наш народ? Он се довија сиромас, како ће да одржи своју снагу у тешким тежачким пословима, он је изнашао начин, кад нема ни шљивовице ни комовице, он прави ову ракију тако звану командару, да њоме поврати своју уморну снагу, а сад вели се да је та командара штетна са здравственог гледишта. Лепо, господо. Ако је штетна, онда треба забранити са свим, да се та врста ракије никако и не пече, а не рећи да је штетна, а овамо допустити да се она пече и монополише, и тиме ем штетити му здрављу, ем још да глобите монополем онога, који такву штетну ракију пије. Нездрава је, господо, и наприка, али је наш сеоски народ по невољи једе а имајте уверења да неки наши политички противници, већ приповедају народу, да ће се ударити порез на купус и на наприку. Ако збиља хоћемо да пођемо тим путем, и да сада овим законом признамо, да је ова ракија штетна, ја онда сумњам да првој идућој Скупштини не поднесе се предлог, да се и наприка монополише, као да би се стало на пут да се не једе што је штетно. Не треба ту узимати у обзир здравствено гледиште. Ја опет велим, потреба финансијска изазвала је овај предлог који ја појмам, као што рекох, као једну државну нужду, али тако се исто ваља, господо, појмити и ова народна невоља, што га је нагнала, да ову ракију прави. Према овоме ову ракију ваља слободно оставити нашем народу, не треба стати на пут народу, да се у невољи помаже, како он зна, а спречити само, да се она са стране не доноси и да се с њоме не шпекулише на рачун домаће потребе, а то је са новом редакцијом овога члана постигнуто.

Каже се, да је командара у страним земљама забрањена и да се не сме у земљи да производи, такође у интересу здравља. Немојмо да узимамо стране земље у обзир. Зна се да је филоксера из страних земаља и донесена и у тим земљама забрањују се и друга пића, али у сасвим другој цели, а не због здравља. Ја сам слушао од г. Добре Ружића посланика и нашег друга, да у Босни државне власти забрањују народу да купује пиће, оне му забрањују да не сме да купи пиће ни за славу ни за крштење у опште никако. Али, го-

сподо, та држава то врши у интересу своје националне политике, да оно, што је православно покатоличи, јер забраном куповине пића, забрањује му и да слави крсно име, које славе православни Хришћани. Дакле, та страна држава ту забрану пића чини, не због здравља, него као што рекох у другој намери. Ја већу више говорити, него ћу само молити Скупштину да усвоји члан, као што је предложен, а као што рекох из разлога, да задовољимо нужду финансијску и да помогнемо невољу народну.

Милан Ђурић — Поштовани и уважени мој друг Милош Богдановић рече у свом говору, да се као предлагач сложио са одбором и г. министром финансија. После те његове изјаве мени остаје мало што да кажем. Занста, ово је питање једно важно, и с те стране могу бити благодаран г. Милену Веснићу, да се о овоме питању повела шира дебата. Ми имамо у нашој земљи и шљивака и винограда, истина већину винограда филоксера нам је потаманила, али у нас је тако поднебље, да можемо са сигурношћу тврдити, да у будућности главно наше богатство лежаће у сточарству и воћарству, ако будемо настали, да се наше воћарство унапреди, онда можемо не само имати вина и шљивовице и комовице, него ћемо имати и шљива и другог воћа за извоз. Али стоји и ово: навика је друга природа. Г. министар финансија признаје да у пољаревачком њ у подринском округу народ нема ни винограда ни шљивака а да има обичај, као и они, да хоће о слави, даћи и кад је уморан од рада, да се поткрепи пићем. И кад не би било унесено у овај члан, да у тим крајевима народ може производити комадара из скробних материја, ја бих био осудно противан овоме члану; али, кад сам министар тврди, да је ово само једно прелазно наређење и да ћемо у будућности видети, какве ће резултате показати овај закон, који је изазвала потреба земаљска, да поправимо финансијско стање. Ја мислим, да ћемо доживећи, ако овај монопол покаже добре резултате, да ће као добар министар изјавити пред Скупштином, да поднесе другу какву измену закона, којом ће се скинути главница (лични порез) народу.

Мих. Стојаковић — Одбор је поправно овај члан, а у допуни члана каже: да се забрани произвођење алкохола из скробних материја а да се то не односи на земљораднике, који за домаћу потребу из скробних материја праве комадара, али је додао, да ће се казанице, којима се комадара пече, пописати и неће се дозволити њихово умножавање. На овај став о пописивању ја сам приметно, да су код нас казанице, у којима се пече комадара исте као и оне, у којима се пече шљивовица, и казао сам, да сам противан томе као штетном једном послу. Сад се пак повела реч и о томе, како је комадара шкољива по здравље, о томе нисам мислио да је нужно да говорим, пошто је то ствар, коју сви можемо знати, али пошто се ипак нашло разлога, да се у неколико о томе опет говори, то хоћу и ја о томе да кажем 2—3 речи. Као што рекох, ја не спорим, да је комадара шкољива по здравље, јер сам имао прилике, да се уверим, да се комадара у неким крајевима код нас почиње производити. Верујте, да наш народ, који прави комадара зна и сам, да је она гора од шљивовице, комовице и другог пића, па ипак мора да је пије и ако је не воли, већ што мора, што га је нагнала невоља, што му је потребно, да се после тешких тежачких послова поткрепи. Ја знам, да је непопуларно заступати ово гледиште, али, знајући, како наш свет сеоски тешко живи, ја могу овој његовој намирници, коју народ по невољи мора да употребљује, стављати још и другу рђаву страну да и то бедно пиће скупо добија. Не треба, велим, то још и за то, што, кад настану боље прилике и буде шљива, онда ће и сам народ оставити комадара, јер и он зна шта је боље. Али што се тиче онога навода, да за то, што је шкољива треба јој пописом стати на пут произвођењу, ја сматрам, да је то недовољно и да, кад се сматра да је она шкољива толико и штетна, и кад се хоће да стане на пут да се као штетна не шири, онда треба пре изрично са свим забранити произвођење комадара, него сад пописивати казанице, које се затеку. Но сем тога, зар је најпосле само комадара шкољива по здравље? Зар вино и друга пића, што се донесе из Италије не шкоде

као и комадара, и зар, ако хоћемо да се руководимо гледиштем здравствености, не треба та пића са стране забранити?

Господо, кад би наш свет могао имати боље пиће, он би боље и употребљавао. Не би баш ни он одбацио пиво, па се пограбио за комадара. Али сиромашан свет мора да се задовољи и са овим лошим и штетним пићем, јер нема боље, а ми кад му не можемо помоћи другчије, не треба му бар сметати, да се помаже онако како сам може. С тога сам и опет противу пописивања казана садањих, а ако се они не мисле пописивати, већ други, нарочито за комадара прављени, онда је то друга ствар.

Милан Милићевић — Ја бих пристао, да се комадара монополише у корист државних прихода; пристао бих да се као штетна по здравље забрани, али не могу пристати да се казани пописују, јер се бојим, да се то не однесе на казане, који пеку ракију од воћа, и да се њихово умножавање забрани, а на то не могу никакво пристати. С тога сам за то, да ово остане онако као што је било у првобитном одборском предлогу.

Михаило Косовљанин — Господо, после онако лепог и јасног говора поштованог посланика г. Веснића и говора г. министра финансија, ја већу имати много да говорим о овој ствари, али желим да у неколико допуним њихов говор.

Да је комадара штетна, то ће нам најбоље показати то, што је Швајцарска са свим забранила комадара, а Аустрија пак ударила тромарине на један хектолитар 26 форината тако произведене ракије, а то значи да је онемогућила такав један рад, и данас аустријски произвођачи, пошто им је онемогућен рад, продају нашим људима казане пошто зашта и таквих казана има већ доста код нас. Шпиритус је штетан, а још штетнија је једна таква произведена ракија, шпиритус је ипак мање штетан по здравље, но ова вештачка ракија, а ево услед чега: Шпиритус се махом производи из клијалих жита нпр. кукуруза, јечма, пшенице и т. д., прво исклија, па се онда узме за прераду и стави у вреће, па кад то преври, онда се тек од такве масе производи шпиритус, а произведени шпиритус се затим рафинира, т. ј. пречисти, препече и одвоји од тако званог „фузела“, који је веома штетан по здравље, док код комадара тај случај није, јер ту је остао сав „фузел“ — отровне честице.

Господо, и да немамо финансијске потребе, да стварамо монопол алкохола, ја бих ипак био осудно противан комадари, јер не само што је штетна по здравље, што је најважније, него би могао случај да наступи и тај, да се такво пиће увози и са стране и да поплави наш свет. Али, кад већ постоји финансијска потреба, да се ствара монопол алкохола, онда питам, коме ће се продавати тај шпиритус, кад се дозволи да се у велико производи и продаје оваква ракија, значи да би било монопола без монопола. Ја држим, кад се друге државе старају за здравље својих грађана, да смо и ми дужни, да заступам то гледиште и да се старамо о здрављу нашег народа и с тога сам, да се са свим забрани комадара, јер је убитачна по здравље.

Известилац Ђура Милијашевић — Молим вас, господо, има неке разлике између казаница, у којима се пече комадара и казана, у којима се пече ракија. Ја сам чуо од људи, који с тим раде, да капци на казаницама, у којима се пече комадара имају руше, које се морају час отварати час затварати. И по томе неће се морати пописивати све казанице, кад се каже, да ће се пописивати овакве казанице, у којима се пече ракија комадара. И према томе нема места оној бојазни, коју је мало час изјавио г. Милан Милићевић.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање чл. 3 онако, како је у одбору исправљен са прелазним наређењем. Ко је за то, да се прими чл. 3. нека седи, а ко је противан, нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 3 са прелазним наређењем.

Известилац Ђура Милијашевић — У одбор је враћен и чл. 14 и по новом редиговању, он ће гласити овако:

„На предлог државне комисије одредиће министар финансија најмању количину појединих предмета, коју ће непосредно продавати Управа држ. монопола. Он ће одредити и проценат купцима према купљеној већој количини ових предмета.“

„Продајну државну цену чине:

1) куповна државна цена сваког артикла;
2) монополска такса, која мора бити најмање толика колика је била:

- а) досадања царина;
- б) обртни порез;
- в) пренос;
- г) осигурање;
- д) досадашња трошарина или регал.

„Ну ова цена не сме бити ни у којем случају толика, да отежава и умањује потрошњу ових предмета“.

Тома Војичић — Ја мислим, да би требало у овај закон ставити и то, на колико ће места ови магацини постојати, па да се зна; шта више, овде би требало дозволити и то, да потрошачи могу да узму неке количине непосредно из магацина, а не само прекупци. Иначе, ако се то дозволи само прекупцима, од којих ће неки имати два а неки 4 процента, онда ће наши потрошачи скупо куповати гас.

Ђока Брачинац — Зебња Томе Војичића отпада, кад се прочита чл. 25. Комисија, која се одреди спремиће закон, и г. министар финансија на идућој Скупштини поднеће тај закон па ће се онда направити сталан закон, а овај је сад привремен закон. Дакле, на идућој Скупштини законом ће се одредити и то, колико ће бити магацина, а тако исто одредиће се цена, која мора обухватити у царину и обртни порез и транспорт и трошарину. Према томе, пошто ће г. министар финансија поднети на идућој Скупштини нарочити предлог, то сад овај члан треба примити.

Известилац Ђ. Милијашевић — Још има чл. 24, који по новом редиговању гласи овако:

„У заснивању ових монопола издаци ће се *привремено* покрити приходом монопола дувана и соли. Готовина, потребна за годишњу потрошњу монополских предмета по цени њихова коштања саставља *обртни капитал*. Овај ће се капитал засновати из прихода нових монопола.“

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: Ко је за то да се прими чл. 24 по измени, тај нека седи, а ко је против, тај нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 24, и с тим је свршено прво читање овог закона. —

На реду је први претрес измена у закону о грађењу сењске железнице.

Известилац Јован Станковић прочита предлог о изменама и допунама у закону о грађењу сењске железнице (ст. 321), за тим прочита мишљење Државног Савета (ст. 321) и извештај одбора о том предлогу (ст. 364).

Потпредседник — Отпочиње се претрес у начелу. Има реч г. Вукашина Петровића.

Вукашин Петровић — Да није ово овако проста ствар, као што на први поглед изгледа, довољно доказује околност, што је Државни Савет поднео два мишљења. Једним мишљењем Државног Савета одобрава се предлог, који је министар поднео, а одвојено мишљење два члана савета, не одобрава га. Одвојено мишљење, по мом схватању, готово је правилније него оно што је поднела већина Државног Савета. Но са свим је споредна ствар, које је од ова два мишљења умесније. За мене је најглавнија ствар, што налазим, да се овим предлогом одобрава један *нов зајам*, једно *ново задужење*, тако ситно задужење од 1650000 дина. Овако ситни дугови штетно утичу на државни кредит наше земље. Ми смо онамо примили предлог о зајму и одобрили смо влади да се задужи са 18000000 дина. ефикасних, те да плати све подужице. Сад ево вам још један предлог, којим се тражи одобрење за нов зајам од 1650000 дина. Истина овде стоји у овом предлогу једна реч која не да

право да се тумачи, да је ово одобрење министру грађевина да се он задужи у име државе. Та је реч, — „*влада*“. Но свакако овде у извештају одборском предлаже се, да се учини зајам. По Уставу државним приходима и расходима руководи министар финансија. Но ми њега не видимо у седници, кад се претреса овај предлог, него видим да владу у седници заступа министар грађевина и према томе имамо права да мислимо, да њему, као министру грађевина, одобравамо овај зајам. У предлогу се каже: „*одобрава се министру грађевина да за грађење ове железнице и набавку возног и осталог потребног материјала може учинити издатак*“, а то је оно против чега сам говорио приликом претреса буџета државних жељезница. Онда је г. министар грађевина био сагласан са мном и признао, да је то неправилно и да таква радња не води разишћењу наших државних финансија, но на против да се таквим поступцима заплаћу наши државни рачуни и са истога разлога устао сам и овом приликом да узнем реч, те да замолим министра грађевина да се, у интересу саме ствари, и у интересу државног кредита, постара у споразуму с министром финансија, да овом приликом, кад се већ прави зајам од 18000000, да и ту суму, против које не могу да говорим, нити хоћу, а у толико мање што је угрошена, и то под контролом државних власти, дакле, да он и ту суму унесе у онај зајам, којим ће се покрити остали привремене наши дугови. Ја, господо, нисам пророк, али у овој прилици смем да потврдим да министар грађевина не ће добити лако зајам за исплату овога дуга. Он ће га добити из просто једног разлога, што се за исплату тога зајма одређује уштеда од суме буџетске, која преостане преко трошкова експлоатације државних жељезница. Имали смо прилике да чујемо из уста министра финансија, да експлоатација државних жељезница и железнице наше у опште гутају више, него што је приход жељезнички, дакле, додаје се из осталих прихода државних за жељезницу. Према томе нема никаквих изгледа, да ће бити уштеда на трошковима експлоатација и кад нема тога изгледа, онда не може ни зајам да се оствари. Да је влада предложила да се стави интабулација на Сењску пругу можда би се могао и наћи зајам, ма да и то не би било правилно, из разлога, које сам навео и са разлога, што се тако ситним зајмовима, које траже поједине граде државне управе, убија кредит државни; а нама треба да је стало до тога да тај кредит ни којим начином не крњимо и слабимо.

Усвајајући предлог, да се влади одобри ово задужење, те да плати готову пругу сењску, која ће стати око 800000 дина. по километру, и ако је уског колосека, саглашавајући се дакле са тим предлогом, ја бих молио министра грађевина, односно владу, да измени предлог у толико, те да за исплату не помиње уштеде од сума одређених буџетом на трошкове експлоатације, него да нађе други пут и начин чиме ће гарантовати овај зајам и да остварење овога зајма пренесе на министра финансија, као надлежног, а он ће наћи пут и начин, како ће га остварити.

Министар грађевина Светозар Станковић — Господо, на говор г. Вукашина Петровића имам да одговорим ово: законом о подизању сењске пруге од 16 марта 1890 год. чланом 3 и 4 одобрено је министру грађевина 700.000 динара.

Онда, кад су радови били у највећем јеку; кад се отпочела набавка вознога материјала, тада се увидело, да је одобрени овај кредит до 700.000 дина. недовољан; али се радови и овет зато нису могли обуставити, нити се смело са њима на половини пута стати. Они су императивно дакле, морали бити продужени, па и довршени.

Покриће пак нужних трошкова, морало је да буде оним истим начином, као што се и сад предлаже; — а то је, да се сума ова од 700.000 дина. као и овај сувишак од 950.000 набави нарочитим зајмом, на благајничке записе, с интересом не већим од 6%.

Потребна сума за плаћање интереса — отплату овог зајма, подмиривање се до коначне исплате из уштеда оне суме, која је на трошкове експлоатације државних жељезница одређена (као што се то и у чл. 4 закона каже).

С одобрењем ових 950.000 дин. целокупан кредит онда, на тај циљ одређени, био би са првих 700.000 свега: 1,650.000 динара.

Овај би се дуг уштедом од експлоатационих трошкова имао да исплаћује.

Односно навода г. Вукашиновог, да се зајам овај треба да учини са осталим државним зајмом имам да кажем, да и при свем том, што се овде предлаже, да се трошкови зајмом исплате, не мислим, да се то једним нарочитим зајмом учини, већ да се отвореним рачуном набави — 1,650.000, који ће се после уштедом од експлоатационих трошкова исплатити, на начин предвиђен чл. 3 и 4 овог закона.

Ја имам разлога, да се надам, да ће се ових 1,659.000 дин. моћи исплатити уштедом од експлоатационих трошкова, а и уштедом на угљу, као потребном за државне жељезнице; јер за потребу државних жељезница ми потребујемо око 20.000 до 22.000 тона угља. Кад би ову количину угља набављали са стране, онда би платили $20.000 \times 25 = 500.000$ до $20.000 \times 32 = 640.000$.

Наш пак сењски, који кошта по тону не више од $9\frac{1}{2}$ дин. не треба више од $22.000 \times 9.50 = 209.000$ дин. што значи да, трошећи наш угаљ штедим годишње око 300.000 дин.

Постројењем сењске пруге, ми постижемо ове користи:

Материјалну, што се данас угаљ добавља јевтиније не што је до сад било, јер за потребу држав. жељезнице треба као што сам мало час поменуо, око 22.000 тони, које нас коштају 209.000 дин. Ако би набављали врџички, онда би нас коштао $20.000 \times 25 = 500.000$ или добровски 20.000 тони по 32 дин. свега 640.000 дин.

Кад би у средњу руву узели да нас 1 тона угља кошта 25 дин., онда излази, да би смо ми за 20.000 тона угља имали да плаћамо до 500.000 дин., док, трошећи сењски угаљ, ми плаћамо 209.000 дин., што значи да се уштеди само на угљену око 300.000 динара.

Према садашњим возним средствима, можемо на сењској прузи да превозимо годишње до 80.000 тона, а онда, кад се предложени кредит за набавку повећања вознога материјала одобри, тада ће се количина преноса повећати и на 100.000 тона, у ком ће случају око 60—75.000 тона остати као вишак за друге државне и приватне потребе. Продаја овог угља доносиће држави најмање годишње прихода око 150.000 дин., — не узимајући при томе и ту корист што, употребљујући угаљ, штедим гору, коју користимо на друга индустријска и привредна предузећа употребити можемо.

Овако радећи, сав новац, који би се за набавку угља морао на страну да износи, остаје код нас, а рационалним експлоатисањем рудника сењског, ми ћемо бити у стању, да му пута и у иностранство отворимо. — а све то, фактички је знатна материјална добит за земљу.

Друга је добит у томе, што смо, стварајући жељезницу, створили јој у исто време и један важан извор за њену самосталност, те тиме експлоатацију жељезница и под најнеповољнијим приликама, које у суседству могу по нас наступити, осигурали.

Незгоде, које би по експлоатацију жељезница наших могле да наступе, кад би експлоатисање и даље било зависно набавком угља са стране, толико су видне, да их ја нећу ни да износим г. г. посланицима, јер су им познате.

Што се пак тиче г. Вукашиновог навода, да је сењска пруга са 80.000 дин. по километру скупа, могу вам пре свега казати, да нас пруга ова не кошта 80 већ на 73.433 дин. по километру, а ако сравнимо, са другим страним жељезницама овакога рода, онда се види и поред тога што нас овомо кошта, не долази у ред скупо саграђених жељезница; јер, бртва на пример жељезница код Максфелдере у Немачкој кошта 76.250 дин. по километру; „Anolns á Calacs“ у француској 77.000 дин.; Sambach Gmunden у Аустро-Угарској 86.000 дин.; Zausaune-Echalleus у Швајцарској 88.000 дин.; Vierhovia-Sions у Русији 95.000 дин.; Oberschlesische Schmal-sprubahn у Шлезији Немачкој 126.000 дин.; Брод — Сеница у Босни 95.000 дин.; Сеница — Сарајево 123.000 дин. и т. д.

Све су ово уског колосека жељезнице са ширином 0.76 — 0.76 м. а то је и наша. Према томе приговор о скупоћи, мислим, да је неоправдан.

То је што сам имао да кажем у прилог изношеног вам пројекта, којим се, мислим, могу, да уклоне сви недостатци, који приватноме раду наше сењске пруге сметају.

Никодије Милетић — Ја сам хтео само да управим питање, на г. министра грађевина да ми објасни, да ли ће бити довољан овај вишак, који се тражи, да се исплате и она земљишта експроприсана, и да ли је то ушло у предрачун, јер се из пројекта овога то не види.

Министар грађевина — На питање г. Милетићево имам да кажем, и данас исто оно, шта сам и прошлога пута казао, а на име, да је у прорачун узето и све земљиште у оноликој суми, у коликој га је процењујућа комисија проценила, — а то је у суми од 27.814 дин.

Сем тога имам да кажем и то, да се пред Народним Представништвом налази уз мој предлог о накнадном тражењу кредита за довршење сењске пруге и један преглед, у коме је изнесено колико је на име чега утрошено од одобрених 700.000 дин., колико је утрошено и накнадно има да се исплати а колико има да се у овој години утроши за довршење ове пруге.

У суми од 1,650.000 дин. колико се још тражи ушла је дакле, и та за исплату експроприсаног земљишта, и то не само сењским грађанима, већ и Ђуприским, стубичким па и манастиру Раваница.

Никодије Милетић — Ја сам баш о овој ствари управо био питање на г. министра грађевина и био сам задовољан са одговором у толико, у колико је он обећао да ће да се исплати то земљиште. Али, мени је познато, да има земљишта, која су још непроцењена. Бар тако имам уверења од људи, чија су земљишта заузета а нису процењена. И ја не знам да ли је и то узето у обзир.

Министар грађевина С. Станковић — Поводом овога, имам да кажем ово: од свега заузетог земљишта, преко кога је преведена сењска пруга, плагови су израђени, премер је извршен и само сад на то чека, да се кредит одобри и исплата народа. То је сав мој одговор.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог у начелу прими нека седи, ко је против, нека устане? (Сви седе). — Објављујем, да је Скупштина овај предлог у начелу усвојила.

Изволте чути претрес појединих чланова.

Известилац чита члан 3. (стр. 321).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то да се чл. 3 измењен овако, како је предложен, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (Сви седе) — Објављујем да је Скупштина усвојила члан 3.

Известилац чита чл. 4. (иста страна).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се овако измењен чл. 4 прими нека седи, а ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан 4.

С тим је свршено прво читање овога предлога. —

Сад је на реду први претрес пројекта закона о изменама у закону о судијама.

Молим г. известивоца да прочита предлог измена у закону о судијама.

Известилац Павле Поповић чита пројект закона о изменама у закону о судијама (стр. 313); за тим мишљење Државног Савета (стр. 313) и одвојено мишљење (стр. 313) и извештај одборски (стр. 372).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу овог предлога. Хоће ли ко, да говори о овоме предлогу у начелу? (Нико се не јавља) — Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (Сви седе) —

Објављујем, да је Скупштина у начелу примила овај предлог о изменама у закону о судијама.

Изволте сад чути поједине тачке.

Известилац чита измену у члану 15 (стр. 313).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитану измену у закону о судијама, а тим је свршено читање пројекта закона о измени у закону о судијама. —

На реду је први претрес пројекта закона о измени у закону о истражним судијама. Молим г. известивоца да прочита исти пројект закона.

Известилац чита пројект закона о изменама у закону о истражним судијама (стр. 314); за тим мишљење Државног Савета (стр. 314); и одборски извештај (стр. 372).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу овог предлога. Хоће ли ко да говори о овоме предлогу у начелу? (*Нико се не јавља*). Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени пројекат закона о измени у закону о истражним судијама у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*).

Објављујем да је Скупштина усвојила у начелу поднесени пројекат закона о измени у закону о истражним судијама.

Изволте сад чути поједине тачке овог пројекта.

Известилац чита члан 32 (стр. 314).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена у чл. 32 зак. о истражним судијама, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила предложену измену, а с тим је свршено и прво читање овог пројекта законског о измени у закону о истражним судијама. —

На реду је сад претрес извештаја одборског, о захтеву ужичког првостепеног суда, да се г. Живко Малопаџац може узети на одговор.

Молим г. известивоца да дође.

Известилац Радисав Митровић чита одборски извештај (стр. 371).

Живко Малопаџац — Као што видите из одборског извештаја, да сам тужен, и да сам ја одговорио суду још до 7 априла, и то још онда, кад нисам ни био Народни Посланик. Ја сад не знам, какве потребе има суд да тражи од мене одговор, и да идем пред суд, кад сам ја свој одговор дао суду. Ја мислим, да суд не треба сад да ме тражи опет, него да се испитају сведоци, на које сам се ја позвао, по чем имам на то право по закону о штампи, а суд то није учинио, а да је то суд учинио, не би више места ни било, да се о томе што ради, но би суд и мене и тужноца са решењем известио. На послетку ја изјављујем, да сам вољан да идем суду, ако је потребно да дам одговор и поред тога, што сам већ дао писмени одговор.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, то објављујем да је претрес свршен.

Стављам на гласање овај извештај одборски ко је за то, да се овај извештај одборски прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила извештај одборски. —

Сад је даље на реду претрес предлога о издвајању појединих села од општина.

Молим г. известивоца нека дође.

Известилац Анта Поповић чита извештај одборски тачку I (стр. 374).

Потпредседник — По што нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се прочитана тачка извештаја прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац чита тачку II (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог одборски прими, нека седи, а ко је против

нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац чита тачку III (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да прими предлог одборски, нека седе, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац Чита тачку IV (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предлог одборски прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила одборски предлог.

Известилац чита тачку V (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се одборски предлог прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одбора.

Известилац чита тачку VI (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се предлог одборски прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила одборски предлог. —

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је предлог г. министра правде за одобрење накнадног кредита за издржање судских притвореника.

Известилац Мих. Марковић прочита предлог (стр. 315) и извештај одборски (стр. 375).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч то стављам на гласање: Ко је зато да се мишљење одбора прими, нека изволи седити, ко је против, нека изволи устати? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила мишљење одбора. —

На реду је извештај одбора о предлогу министра правде о накнадном кредиту за повез књига и штампање закона за судску струку.

Известилац М. Марковић прочита предлог (стр. 315) и извештај одборски (стр. 375).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је зато да се прочитани предлог прими, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитани предлог. —

На реду је предлог министра финансија о продаји имања у Вел. Плани Клефшпу и Шеусу.

Известилац М. Марковић прочита предлог (стр. 352) и извештај одборски (стр. 376).

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се предлог одбора прими, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог одбора. —

На реду је предлог министра просвете о изузетном примању ученика у богословију.

Известилац Арсеније Прокопијевић прочита предлог (стр. 340) и извештај одборски (стр. 396).

Љуба Јоксимовић — Ја сам противан овоме извештају одборском, с тога што сматрам да ми овом законском изменом идемо у реакцију. Одбор а и сви знате, како је уређена наша Богословија. Она је уређена у врло назадном духу, али кад би се томе хтело помоћи, то би се могло и без ове измене у закону чинити.

У закону о црквеним властима у чл. 37 стоји, да првенство на боље парохије имају они свештеници, који су свршили Богословију са бољим успехом, међу тим ми знамо да се на те боље парохије постављају свештеници са горим успехом и чије владање у приватном животу не јемчи, да ће бити добри свештеници, а све то чини се по предлогу духов. суда и одобрењем митрополита. Кад то све постоји у пракци, онда значи да добри ђаци и људи од добрих родитеља немају ус-

лова и не треба да иду у Богословију, јер немају изгледа да ће имати добре парохије, пошто то зависи од ђефа једнога, који их на та места поставља.

Ја верујем у добру реч г. министра просвете, као што и одбор верује, да је министар обећао, да ће спремити за идућу Скупштину измену овога закона и ја бих напослетку сад могао да пристанем на измену овога закона, кад у предлогу не би стајало, да ће министар просвете у договору са митрополитом прописати услове, под којима ће се у Богословију примати ученици.

Шта значи то договорити се са митрополитом?

Значи то као кад бисмо ми довели закон о кошевима, па оставили министру да се при извршењу његовом договора са оним, који плете кошеве од прућа.

Ако је митрополит надлежан за остало, што је предвиђено у закону о црквеним властима, он не треба да се меша у права скупштинска и Скупштина може да верује једном министру, а никако не треба да верује једном митрополиту, који је дао јасна доказа, да се њега закони државни ништа не тичу. (Чује се: *тако је*).

Ако усвојимо ово, ми ћемо отићи, као што рекох, у реакцију, јер ћемо право, које Скупштина има, дати једном човеку, једном митрополиту, који то не заслужује.

Милан Ђурић — Ја овај предлог сматрам као веома важан. Сматрам га као веома важан, јер знам историју његовог грађења, а знам да је Богословија веома важан завод, у коме се васпитавају будући учитељи и свештеници народа. Одавно се опазило да Богословија не даје онако спремне људе, какве треба да даје, јер свештеници и учитељи јединствено су у додиру непосредно са народом, и деле и добро и зло са њим. И лекари и сви остали чиновници врло ретко долазе у непосредни додир са народом, али свештеници, према самим обредима наше вере и обичајима народним, долазе у непосредан додир са народом и кад долази у додир са народом, онда би свештенство требало да буде што спремније, те да у свему честитом и добром речју и примером предјачи народу, у чијој се средини налази, јер ако немамо спремних свештеника, онда ни народ неће бити такав, као што би се то од њега могло да очекује. Признати се мора, да наши стари свештеници и ако нису имали онога образовања, као што то имају данашњи свештеници, ипак су они у свима тешким приликама, далеко више помагали народну него данас; они су били не само посредници између неба и земље, између Бога људи, него су били и учитељи и војводе, када су прилике захтевале.

Кад знамо да на 20 батаљона војника ми тронио милионе динара; онда можемо искрено казати: установимо богословски завод, као што треба, дајмо му добре учитеље, учинимо да се ученици васпитавају у духу народном, како му доцније положај захтева, па ћемо далеко више учинити за Србију и српски народ, него што ћемо учинити овако, јер ће то бити, истина у црним ризама, војска, која ће далеко корисније служити српској идеји, него ма која друга. Тим средствима служе се далеко већи и образованији народи, који имају на расподужењу милионе злата и стотина батаљона, то онда за нас Србе ова је јефтинија, а веома корисна по националне наше тежње за јединство народно, а то је у духу и традицијама самога српског народа, јер ми сви знамо шта је Св. Сава као Архијерејског српски урадио за народ српски. Он је, као што сви знате, много урадио и у опште сви свештеници српски учинили су за народ српски много, те с тога треба обратити пажњу на овај завод, и као што је министар просвете предложио, треба позвати стручне и спремне људе, који ће спремити пројект закона, те ће на тај начин у Богословију довести најбоље школске снаге, које ће послужити српској мисли, јер ако то не будемо урадили, онда никако нећемо имати добре свештенике и од њих нећемо имати велике користи.

Што се тиче саме примедбе г. Љубе Јоксимовића, ја немам ништа против тога, али сматрам да овај богословски завод треба потпуно спремити, те да добијемо добре, ваљане и родољубиве свештенике, који ће повести народ напретку и

у духовном и у просветном смислу. с тога би Скупштина требала да обрати пажњу г. министру на овај завод, те да он то преустроје што пре изврши. То је, што сам имао да кажем.

Известилац Арса Прокопијевић — Господин, Љуба Јоксимовић, казао је у одговору на овај извештај, да ова измена, управо овај предлог, за ову једну школску годину, који се подноси Народној Скупштини, водио би, вели, у реакцију, ако би се овако примило, како је предложен. Да води у реакцију он то ничим није доказао, али поред тога г. Јоксимовић је ударио шта више гласом на то, да предлог не треба усвојити ни због тога, што вели, данас се не дају најбоље парохије онима свештеницима, који су најбољи, који донста заслужују, него дају се по ђефу, па, ваљда је хтео да каже, да то чини духовни суд или митрополит.

Ја на ово имам да му одговорим, да се парохије не дају по ђефу ни митрополита ни кога другог, него да се дају конкурсом. Сад може бити да има грешака и код духовног суда као што то бива и код окружног, а ако хоћете и код апелационог и касационог, и не може се јемчити да су баш све пресуде, које су доносене судовима потпуно онакве, какве треба да су и да су одговарале правди, али тек закон постоји, да се парохије дају конкурсом према спремности и владању. Овде може да буде изузетак и ја верујем, да је може бити г. Љуба Јоксимовић уверен о томе, али он је као народни посланик о томе баш јутрос овде поднео интерпелацију и кад г. митрополит преко г. министра просвете одговори Народној Скупштини о томе, зашто је г. министар интерпелисан, онда ће може бити следовати казна или митрополита или духовног суда зашто су — ако је у истини — постављани на парохије ваљевску и друге, људи неспремни неваљали а зашто нису постављани свештеници, за које се зна да су бољи и спремнији.

Даље, што је он учинио неко поређење овога предлога са законом о кошевима, из тога се види да провирује нека лична мржња према г. митрополиту и према свештеницима. Ово му је упоређење врло ружно испало и ако г. Јоксимовић воли често вицем да се послужи. Имам да му одговорим још на оно што каже: „нећу да одобрим предлог г. министров и зато, што се овлашћује председник министарског Савета, да у споразуму са архијерејском београдским и митрополитом српским донесе ову измену“. Ја му на то одговарам, да ово није жеља и прохтев ни министра ни одбора, него је ово заповест 190 члана Устава, који у Уставу, овако вели:

„Уређење црквених власти и богословских школа источно-православне цркве доноси се законом по договору министра са *Архијерејским Саветом*.“ (Чује се: па ето и ту пише са *Архијерејским сабором* а не са митрополитом). Можете бити задовољни са овим и ако истина овде стоји с *Архијерејским сабором*. Но баш ако ви налазите да треба за ово продужење само од 1 године, тражити архијерејски сабор, а не поверити ту ствар министру просвете или митрополиту, онда донесите такво ваше решење, одбор нема ништа против тога, али ја мислим, да треба да остане овлашћење као што је, за то, што и г. министар и ми у извештају казали смо, да се ово по нужди чини само за ову школску годину, да се не би богословија са уписом ђака прекидала. То је главни узрок, а сем тога још смо и то казали, да треба овлашћење примити за то, што нам је г. министар просвете дао реч, да ће на првој идућој Скупштини поднети предлог за рационално уређење богословије. Ја мислим, да с тиме можемо бити задовољни и да не треба за решење овога предлога чак тражити архијерејски сабор. Напослетку имате вере у нашег министра, ако немате вере у митрополита.

Љуба Јоксимовић — Ја не знам, да ли ме је г. извештац добро разумео и да ли је разумео, какс сам ја замислио ту реакцију. Реакција постоји у овоме предлогу, што се тражи овлашћење, да се ђаци из трећег разреда са много мањом спремом могу примити у богословију. Чим се тако што тражи, то је реакција. Сад или г. извештац није добро прочитао предлог или мене није добро разумео. Кад се тражи, као што закон о богословији, да кандидати за богословију сврше гимназију, то није реакција, а кад се траже за примање

у богословију само 2 — 3 разреда гимназије, онда је то по мом скромном мишљењу реакција, и молим г. известилаца да објасни, да то није реакција. Што г. известилац вели, да у Уставу стоји, да закон о црквеним властима и богословији министар доноси у договору са архијерејским сабором; ако он са одбором ту власт архијерејског сабора даје митрополиту, ја не пристајем, да му ту власт дамо, а ја чак не би пристао, да му ни она власт, коју он, као председник архијерејског сабора има да. Ја мислим, да ће бити у Скупштини доста посланика, који тако исто деле ово мишљење као и ја, да ово овлашћење, као што је предложено не треба усвојити, а кад г. министар просвете поднесе измене закона о богословији у напреднијем духу, ја ћу први гласати за њих, јер желим, да наша богословија буде на бољем ступњу, да буду бољи и образованији свештеници, него што су сад, и да као кандидати буду сигурни, да се не може радити као данас, да на боље парохије могу одлазити свештеници са мањом спремом, само ако се допадају митрополиту, или ако имају препоруку од владике Јеронима нишког, а да спремни свештеници не могу да добију парохије, па били предложени од духовног суда или од кога другога.

Известилац Арса Прокопијевић — Ни министар у свом предлогу, ни ми у својем извештају писмо казали, да се у богословију примају ученици са мањом спремом из нижих разреда. Према овоме овлашћењу може остати, да се тражи иста спрема за примање у богословију, као што је и до сада било, а може бити већа, а може бити и мања, већ смо казали, да се овлашћује председник министарског савета, да у договору са архијерејском београдском учини распоред, пропише услове, из кога ће се разреда гимназије примати кандидати за богословију. Ја мислим, да је и оно неоправдано од г. Љубе што тражи, да се у богословију могу примати они ученици, који сврше потпуну гимназију, који сврше 8 разреда гимназије. Неправилно је његово гледиште с тога, што, ако би се у богословију примали само ученици, који сврше вишу гимназију, онда морате признати, да је истинито оно, што се у предлогу министровом вели, да би тако рећи овај се завод морао затворити; јер, кад се тражи за богословију већа спрема, онда треба донети и другачије уређење о богословији и дићи је на ступањ виших завода. Али, тражити већу спрему под оваквим законом и под оваквим стањем, у коме смо ми свештеници данас, то није никако оправдано, јер ко сврши 8 разреда гимназије, он ће пре да оде да учи философију или права, или медицине, или технику. То, дакле, тражити нема смисла, и за то министар ево шта у предлогу овом свом каже: „Ако би се овај законски пропис идуће године одиста у богословији применно, извесно је, да би се у њу уписао врло незнатан број ученика тако, да би се остатак ове школе довео у питање“ — Ово у истини стоји. И дотада, док се не донесе нов закон о уређењу и свештеничког стања, не може се тражити тај услов, да за примање у богословију ученици морају свршити 8 разреда гимназије, а под истим законом, који постоји данас за свештенике. Кад г. Јоксимовић тражи за богословију 8 разреда гимназије, онда бисмо и ми могли још напреднији од њега бити и рећи: ко хоће да учи богословију најпре мора свршити права и философију, па ћемо тек онда имати спремне и валане свештенике.

Стеван Поповић — Господо! Која год установа, нарочито просветна, не напредује са временом, мора да пропадне. Тим уверењем били су задахнути и они, који су пре непуних 7 година донели нов закон о преустројству богословије наше, која за толики низ година није дотеривана према духу времена. Дакле, пре непуних 7 година донет је закон, по коме би се имали да примају у богословију младићи, који би свршили целу гимназију. Гимназија је онда била од седам разреда и после према потреби времена почета је на осам година. Ја признајем, да је нарочито у оних, који се брину о прираштају у свештенству, о млађим снагама, које ће имати да се посвете свештеничком чину, била основана зебња, да ли ће тај закон моћи да се изведе. Али, ја мислим, господо, за седам година могло се увидети, је ли тај закон у опште остварљив или није.

Ако је остварљив, онда је требало радити на томе, да се изведе пошто по то, па макар једне године да се прими само по десетак младића у први разред, а једне године, да не буде ни једнога. У колико се ја сећам, и ако овај закон није потпуно досада никако изведен, опет није учињена таква злоупотреба од оног овлашћења, које тражи и г. министар председник, и које је и досад неколико пута тражено. Није учињена, велим, толка злоупотреба, да се иде чак испод онога, што је било до 1886 год., т. ј. да се примају у богословију ђаци и испод 4 разреда гимназије, него је, имајући овлашћење од Народног Представништва, сваки дотични министар у договору са митрополитом учинио то, те су се у богословију примали младићи бар из 5-ог разреда гимназије. То је био један корак у напред, т. ј. један разред. И тако из године у годину прибирало би се искуство и може бити дотерало би се бар до 6 разреда. Али у колико сам извештен, и ако о овоме немам тачних података, ударило се одавно натраг, т. ј. отишло се чак испод онога, што је дотле било. Као што видите, толико се отишло у назад давањем оваквих овлашћења, да се погазила и наредба старог устројства богословије, по коме су у богословију примани само они, који су свршили 4 разреда гимназије, — па су узимати чак и они, који су свршили само 3 разреда гимназије, и то не само они са одличним и врло добрим успехом, него понеки и такви, који су свршили школу са slabим успехом. Толико овлашћење, ја не дам, јер то значи ићи у реакцију, као што је казао г. Љуба Јоксимовић. У осталом, ја нећу ни да се крње уставна наређења. Г. министар просвете и црквених послова, у договору са целим архијерејским сабором, а не само у договору с једним митрополитом, нека пропише потребне услове, али опет да се ту јасно каже: да се не сме ићи испод 4 разреда гимназије, а и у осталом да се обзире на старо уређење. У том смислу, ја допуњујем предлог г. Љубе Јоксимовића и предлажем: да се никако немају примати у богословију они, који нису свршили 4 разреда гимназије и то са врло добрим успехом. Молим 10 посланика, да ме потпомогну у овом предлогу. (Потпомажу га).

Новак Милошевић — Господо, оваква богословија, каква сад постоји, не само по распореду њених предмета и спреми њених професора, него и по изгледу самога здања њеног, да није оваког извештаја одбора и г. министра просвете и црквених послова, и ја бих био први, да се учини прекид, док се наша богословија не уреди у сваком погледу, како ће у истини давати добре пастире и духовне учитеље, док се не озиди зграда, која приличи једном заводу, а не да се стидимо онакве зграде, која је толико напуштена, да се сама руши, због које нас је стид и од странаца, који дођу на онаки диван парк — Калимегдан, па је виде и сазнају, да је то богословија. Шта могу мислити о богословији и богословима, који у некој пећини бораве и образују се. Ви знате, да има скоро 400 хиљада динара, што су дале касе манастирске и црквене, да се озиди здање богословско, и тај новац стоји, а здање неће да се зида. Зна се зашто неће, да се зида, — што не може да се нађе место. А за што не може, да се нађе место? За то, што има више некаквих места, а више места има за то, што има више некаквих воља. Нема једне воље, да та воља каже: треба ту урадити, него због места толики капитал лежи, а зграда се не гради. За то би требало наћи начина, да се надлежни натерају, да тај посао што пре изврше.

А знамо и какви су професори. Према науци, како је измакла, ми бисмо требали данас после 20—30 год. да имамо још боље професоре но што смо их некада имали, а међутим ми данас немамо једнога Јовичића, једнога Симоновића, једнога Милоша, једнога Вујића и осталих некадашњих професора, што су били пре 20—30 година, који су се могли по спреми равнати с професорима Велике Школе. Стога велим и према форми и садржини Богословије, каква је сад, ја бих био за то да остане по старом закону; то значи прекинути са Богословијом, јер и према оном, како је уређена богословија и према свештеничком стању, нико не би дошао у Богословију. И ја бих се сложио са предлогом г. Љубе Јоксимовића, да нема овог обећања г. министра просвете и одбора, да ће се један пут из-

вршити преустројство Богословије у сваком погледу. А с тим преустројством Богословије треба да дође и преуређење свештеничког стања, јер од оних, који сврше гимназију или реалку нико неће ићи у Богословију, кад зна, какав га положај чека, већ ће увек пре отићи у војну академију или велику школу где зна, да га чека куд и камо бољи положај.

Дакле, верујући у ово обећање г. министра просвете и одбора, и ја потпомажем предлог г. Стеве Поповића, да се не сме ићи натраг, него да се морају примати у Богословију само они, који су свршили бар 5 или 6 разреда гимназије.

Алекса Ратарац — Ја сматрам за дужност да проговорим неколико речи о овом предлогу, који је г. министар просвете и цркв. послова, предложио Народној Скупштини, управо рећи, о овом овлашћењу, хоћу да говорим за то, што сам био 4 године у тој Богословији. Пре свега ја изјављујем, да Богословију никад не треба гледати овако, као што неки мисле да је треба гледати. Богословија, њена наука, њена будућност, прошлост не могу никако да нас гоне да можемо са злбом да је посматрамо. Њу не треба да мрзимо за то, што на вишим местима седе рђави и на страни људи, јер они временом долазе, па и пролазе. Ја нећу да говорим о митрополиту Михајлу, какав је он. Ја сам као посланик у своје време казао какав је он, па будућност ће казати, да ли сам ја имао право или не; нећу да говорим ни о ректору Богословије Јакову Павловићу, ни о Јеши Илићу, то с/ личности, које ће временом проћи. Хоћу да кажем само ово. Историја сведочи, да је једина богословска наука била, која нам је дала оно што нам није ни једна друга наука дала; из Богословије је никла она варница за ослобођење наше Отаџбине. То би и довољно било, па да ту станемо као посланици и да не гледамо на њу са злбном намером.

Ово што се предлаже од г. министра просвете и цркв. послова зацело је један назадак према ономе, што је било, и изгледа ми да смо ми вечито напредовали у писаним законима; а кад их треба остварити ми станемо и опет се враћамо на оно старо. Тако пре неколико година ми смо писаним законима пошлн много у напред, па од тога баш писмо ни кључили у напред, већ стојимо укочени, а за што, не могу да знам. Треба једанпут пресећи то. Ми морамо преко тога прегазити. Може бити да ће једну годину и две Богословија бити празна, па нека и буде. Напредак не може да зна за годину и две, напредак има своју будућност.

И сам г. министар изјавио је, да он увиђа да није добро ово што предлаже, него за то, што ће у идућој Скупштини поднети неко преустројство, он вели, да ће за сада ово бити добро.

Ово што се предлаже није ни више ни мање, него повторавање оног, што је било пре неколико година. Дакле, ако би хтели да дамо министру неко право, о привременом примању у Богословију, требало би да се покажемо као Скупштина од напретка, и за то ја имам част предложити Скупштини предлог у духу предлога г. Стеве Поповића, који ће од прилике овако гласити: „Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да изузетно од члана 4 закона о изменама и допунама од 31 октобра 1886 године у закону о устројству Богословије од 27 септембра 1863 год. може у Богословију примити ученике само за 1893/4 школску годину, који су свршили најмање 5 разреда гимназије или реалке са добрим успехом и добрим владањем“. Може бити, да ће се сложити са мном г. Степа.

Стева Поповић — Да не бих ометао Скупштину већањем о два предлога, и пошто држим, да је г. Ратарчев предлог бољи од онога, што сам ја отио предложити, и да је у сагласности с оним, што смо имали у прошлости, после преустројства Богословије од 1886 године, ја се придружујем његовом предлогу и сматрам га као свој.

Потпредседник — Има ли 10 посланика да га потпомогну? (Има).

Здравко Пауновић — Г. Степа Поповић, пон Новак и Ратарац у главном су изнели оно, што сам ја мислио да кажем. Ја нећу то да понављам. Заслуге српског свештенства и српске цркве у сваком погледу познате су целом народу српском и ја мислим, да нема никога ко би хтео и могао да нас да пориче њихову важност и заслуге, учињене српској држави и српском народу, а зато сматрам за излишно данас овде доказивати њихове заслуге земљи и народу, као и важност и достојанство њиховог позива и у опште службе. Да је пак вера и црква односно свештенство у свима народима а нарочито у српском народу играло вазда врло важну улогу као и да ће оно и од сада као и досада бити од веома важног и моћног утицаја, и да корисно може послужити својој отаџбини и народу, то је такође познато и сматрам за излишно да и о томе говорим овде, пошто се овде говори само о једном предлогу. Да би дакле, свештенство и од сад могло благотворно и корисно да утиче на морал веру и у опште све врлине народне, да би оно могло да буде прави и истинити носилац праве и истинске Христове науке, као и да буде чврсти чувар и стражар српске народне мисли, и у потпуном смислу прави и истински пастир нужно је, да свештеници као учитељи народни буду што образованији, што писменији и што уљуднији. А да би били овакви, нужно је што пре преустројити целу богословију, и дићи је на виши ступањ, те да из ње излазе у будуће људи са што више спреме, јер ко хоће да даје, мора имати, ко хоће да учи и васпитава друге, мора и сам бити научен и васпитан, а оно ће се постићи, кад се у будуће не буду у богословију примали људи испод законом прописаног рока, по милости и протекцији чојединих, као што је то до сада било, већ кад се у богословију буду примали љаци са оном спремом, коју закон тражи. Искуство и прошлост нам доказује, да су закони били плаузорни, и да се богословија није могла кренути напред једино зато, што су надлежни у њу пуштали љаке не по спреми и по закону, већ по ђефу и протекцији. Ја се потпуно саглашавам са одредбом најновијег закона, т. ј. да се у богословију примају љаци из осме гимназије, а никако да се пропушта како се коме хоће, те ове године из треће, те оне године из 4 те или 5-те, као што напомену г. Степа. Слушао сам, да се примају љаци у богословију и преко закона и то: некад из 4-тог некад из трећег па чак и из другог разреда. Закон тражи да се у богословију љаци примају са врло добрим или добрим успехом, а неки пут се провлаче и са slabим успехом. Дакле, један пут за свагда треба затворити врата, да се нико више не може тиграти с богословијом и српским будућим свештеницима и учитељима. Богословија је један од најстаријих завода у Србији, док су сви остали заводи напредовали и напредују, богословија на жалост стоји онако, као што је била и пре 30—40 год., па не само што није боља, него је још и гора са сваког гледишта, па зато се и не треба чудити што с године на годину виђамо све не спремије свештенике, услед чега у народу све већма опада вера, а и свака љубав према богословији. Место оних старих и добрих професора, данас су у њој којекакви проблематични Виктори, који немају ни појма о достојанству свештеничке службе, и такви људи данас представљају учитеље богословије и васпитаче будућих срп. свештеника, док међу тим, он је по све недостојан овог завода и имена васпитника.

Данас, дакле је богословија пала на нижи ступањ, него што је била пре 20, 30 и 40 год. и зато слажем се с г. Ратарцем и Ст. Поповићем, да се за ову годину могу примати ученици само из петог разреда гимназије, али који су свршили само с врло добрим успехом а никако са средњим или добрим.

(Наставиће се)